

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 103, 178, 235, 250; Ebû Dâvûd, "Şalât", 239, 245; Taberî, Târih, Beirut 1407, I, 122, 132; V, 603; a.mlf., Câmi'ül-beyân, I, 429; Mes'ûdi, Mürûcü'l-zeheb (Abdülhamid), I, 247; II, 181, 186; Hâkim, el-Müstedrek (Atâ), II, 290; Bîrûnî, el-Âşârû'l-bâkiye 'anî'l-kurâni'l-hâliye (nşr. E. Sachau), Leipzig 1923, s. 222-224; İbn Asâkir, Târihu Dîmask (Amî), VI, 116; XLII, 477; XLIII, 269; LXV, 326; İbn Kudâme, el-Muğnî, Beirut 1405, III, 53; Yâkût, Mu'cemü'l-büldân (nşr. Mustafa Abdülkâdir Atâ), Beirut 1990, I, 177; II, 30; IV, 304, 453; V, 233; Kalkaşendi, Şubhû'l-âşâ (Şemseddin), II, 448, 449, 450; IX, 51 vd.; Münâvî, Feyzü'l-kâdir, IV, 511; Azîmâbâdî, Aynî'l-mâ'bûd, Beirut 1415, III, 341; Mahmûd Şükri el-Âlûsi, Bulûgu'l-ereb, Beirut, ts. (Dârül-kütübî'l-îlmiyye), I, 352 vd.; İbrâhim Pürdâvûd, "Mîhr ve'l-Mîhrîcân", ed-Dirâsâtü'l-edebiyâye, Beirut 1959, II-III, 124 vd.; Ca'fer Murtâzâ el-Âmilî, el-Mevâsim ve'l-merâsim, Tahran 1987, s. 99-100; M. Plessner, "Mîhr", İA, VIII, 294; J. Calmard, "Mîhrâgân", EP (Ing.), VII, 15-20; J. Lemarié, "Noël", Catholicisme, IX, 1310; J. Duchesne-Guillemin, "Mithras and Mithraism", New Catholic Encyclopedia, Washington 1967, IX, 983.

Nebe Bozkurt

MIHRİMÂH SULTAN

(ö. 985/1578)

Kanûnî Sultan Süleyman'ın kızı.

Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekte birlikte babasının tahta çıkışının ilk yılında 928'de (1522) dünyaya geldiği tahrîm edilmektedir. Annesi Hürrem Sultan'dır. Bazı kaynaklarda adı "Mihrmah,"

Mihrimah" şeklinde geçerse de Osmanlı belgelerinde ve dönemin kroniklerindeki yazılış şeÂklinden hareketle bu adın "Mîhr ü Mah" olarak okunmasının daha doğru olacağı anlaşılmaktadır. Bununla beraber literatürde "Mihrimah" yazılışı yaygınlaşmıştır.

Kanûnî Sultan Süleyman'ın hayatı kalan tek kızı olması dolayısıyla babası tarafından çok sevilen Mihrimah Sultan annesinin nezaretinde iyi bir eğitim gördü. Evlenme çağına geldiğinde sarayla yakın ilişki içinde bulunan Diyarbekir Beylerbeyi Rüstem Paşa ile evlendirilmek istendi. Bazı Osmanlı kaynaklarında yer alan rivayete göre damad adayı hakkında cüz zamlı olduğu dedikoduları çıkarılmış, padişah da bunun doğruluğunu öğrenmek için Hassa doktorlarından birini Diyarbekir'e göndermiş, doktor Rüstem Paşa'nın üzerinde bit tesbit etmiş, cüzzamlıda bit bulunmayacağı için onun cüzzamlı olmadığını bildirmiştir. Ancak bu rivayetin doğru olmayıp daha sonraki siyasi çekişmele rinin geç tarihili kaynaklara bir yansımاسından ibaret bulunduğu söylenebilir. Mihrimah Sultan ile Rüstem Paşa'nın düğünü Recep 946'da (Kasım 1539) Şehzade Bayezid ve Cihangir'in sünnet düğünle riyle birlikte yapılmıştır.

Mihrimah Sultan bundan sonra eşinin yükseltmesine çalışı, annesiyle birlikte iktidar mücadeleinin en güçlü cephesini oluşturdu. Bu ekip Rüstem Paşa'nın vezîriâzam olmasına daha da güçlendi. Şeh-

Mihrimah Sultan vakfiyesinin ilk sayfası (Ankara Vakıflar Arşivi, K. nr. 28)

zade Mustafa Çelebi'nin gözden düşürü lüp Şehzade Bayezid'in öne çıkarılması ve ona padişahlık yolunun açılmasına çalışıldı. 951'de (1544) Rüstem Paşa'nın vezîriâzam oluşunun ardından, 960'ta (1553) Şehzade Mustafa padişahın emriyle idam edildi. Ancak oluşan tepkiler sebebiyle Kanûnî damadını azletti. Mihrimah eşinin bu olay yüzünden idamını önlemek için annesine başvurdu. Hürrem Sultan Halep'te bulunan padişaha bir mektup yazarak damadının affını istedi. Mihrimah Sultan iki yıl sonra Rüstem Paşa'nın yeniden vezîriâzam olması için annesiyle birlikte çalışı, sonunda onların da tesiriyle Vezîriâzam Kara Ahmed Paşa ansızın idam edilerek yerine Rüstem Paşa getirildi (962/1555).

Annesinin ölümüne kadar Şehzade Bayezid'in veliaht olması için çalışan Mihrimah Sultan'ın 965'te (1558) Hürrem Sultan'ın ölümü üzerine sarayda nüfuzu daha da arttı. Kanûnî Sultan Süleyman bu defa kızını yanında tutarak her konuda onunla görüşmüyordu. Mihrimah Sultan kocasıyla beraber Şehzade Bayezid'i desteklemeyi sürdürdü. Ancak Şehzade Bayezid'in kayıtsız tutumu üzerine Şehzade Selim'in yanında yer aldı. Rüstem Paşa'nın 968'de (1561) ölümünün ardından

Mihrimah Sultan adına Edirnekâpı'da inşa edilen cami ve medrese

MİHRİMÂH SULTAN

Mihrimah Sultan Hamamı – Edirnekapı / İstanbul

bir daha evlenmedi. Bu sırada Şehzade Selim'den yana ağırlığını koydu. Rüstem Paşa ile evliliklerinden Ayşe, Hümâşah ve Osman adında üç çocukları olmuştur.

Kanûnî Sultan Süleyman'ın 974'te (1566) ölümünden sonra Mihrimah Sultan, II. Selim ve III. Murad'ın saltanat yıllarında sarayın ve haremın en nüfuzlu kadınları arasında yer aldı. Eski Saray'da yaşadı ve kendisine yüksek dereceden maaş bağlandı. Vefat tarihi o sırada İstanbul'da bulunan Alman seyyahı Stephan Gerlach'a göre 25 Ocak 1578'dir. Mezarı Süleymaniye Camii haziresinde basının yanındadır.

Kaynaklara göre Mihrimah Sultan iyi yetişтирilmiş olup güzel konuşur ve güzel yazardı. Kaleme aldığı mektuplarından iç ve dış siyasi gelişmelerle de ilgilendiği anlaşılmaktadır. Annesi gibi o da Leh kralına mektuplar yazmıştır. Son derece dindar ve hayır severdi; oldukça büyük bir servete sahipti. II. Selim'in tahta çıkışında ácil ihtiyaçlar için ona 50.000 altın vermiştir.

Mihrimah Sultan Üsküdar'da iskele karşısında iki minareli bir cami, çeşme, medrese, sıbyan mektebi ve kervansarayıń yanı sıra (954/1547) Edirnekapı'da tek minareli bir cami, bir çeşme, bir medrese, sıbyan mektebi ve bir çifte hamamdan oluşan bir külliye inşa ettirmiştir (973/1566). Edirnekapı'daki hayratına su temin etmek için Zincirli suyu da denilen Mihrimah suyu tesisini yaptırmıştır (*D/A*, XV, 364). Ayrıca bu vakıfların birer imareti bulunmaktadır. Mekke'de Aynizübeyde su yollarını tamir ettirmiştir ve bu iş için 500.000 altın harcamıştır (Selânikî, I, 95). Bulgaristan'da XVI. yüzyılın ilk yarısında kurulan Avretalan (Koprivşitsa) Mihrimah Sultan'ın evkafi arasındaydı.

BİBLİYOGRAFYA :

Selânikî, *Târih (İpşirli)*, I, 95, 186; Peçülu İbrahim, *Târih*, I, 22; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 165; Müneccimbaşı, *Sâhâifü'l-ahbâr*, III, 510; M. Çağatay Uluçay, *Osmanlı Sultanlarına Aşk Mektupları*, İstanbul 1950, s. 43, 46-47; a.mlf., *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Ankara 1980, s. 39; Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 307; L. P. Peirce, *Harem-i Hümayun: Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümrânlık ve Kadınlar* (trc. Ayşe Berktaş), İstanbul 1996, s. 80, 85, 91, 102-103, 112, 171; A. D. Alderson, *Osmanlı Hanedanının Yaptığı* (trc. Şerafettin Severcan), İstanbul 1998, s. 95, 155, 251; Nejat Uçtum, "Hürrem ve Mihrümah Sultanların Polonya Kralı II. Zigmund'a Yazdıkları Mektuplar", *TTK Belleten*, XLIV/176 (1980), s. 697-715; M. Cavid Baysun, "Mîhrûmâh Sultan", *İA*, VIII, 307-308; F. Babinger, "Mîhrîmâh Sultân", *EJ²* (ing.), VII, 6-7; Kâzım Çeçen, "Halkalı Suları", *D/A*, XV, 364.

MUSTAFA KAÇAR

zade Külliyesi ile eş zamanlı olarak inşa ettiği ilk önemli yapı gruplarından biri olan külliye, cami, medrese, sıbyan mektebi, imaret-tabhâne ve han yanında suyolları, çeşme, hazne ve helâ gibi tesislerden oluşmaktadır. Ancak sonraki dönemlerde külliyeeye iki türbe ve muhtemelen bir çifte hamamla varlığı gravürlerden tesbit edilebilen ahşap bir kasır ve muvakithâne eklenmiş, fakat bunlardan imaret-tabhâne, han, kasır ve muvakithâne zamanla ortadan kalkmış, yakın yıllarda kadar hizmet veren çifte hamam ise restorasyon sırasında mağaza haline dönüştürülmüş ve özelliklerini kaybetmiştir.

Sultantepe'nin eteğinde yer alan külliyede yapılar topografyadan dolayı kuzey-güney doğrultusunda dağınık şekilde yerleştirilmiştir. Binaların hemen hemen ortasında bulunan cami ve medrese, önündeki sahil yolundan yaklaşık 2 m. yükseklikteki geniş bir dış avlu içinde, han bunların kuzyeyinde, sıbyan mektebi ve çifte hamam ise güneyde yer almıştır. İmaret-tabhâne binasının yeri ise tam olarak tesbit edilememiştir. Cami, medrese ve türbelerin yer aldığı dış avluya merdivenle çıkan kapıdan ulaşılmaktadır.

İskele Camii olarak da tanınan ve külliyenin çekirdeğini teşkil eden cami, merkezî kubbeyi üç yönde destekleyen yarımkubbelerden oluşan harim kısmı ile beş kubbeli son cemaat yeri ve bunu üç yönde çeviren ikinci bir son cemaat mahallinden meydana gelmektedir. Dikdörtgen

MİHRİMÂH SULTAN KÜLLİYESİ

(bk. EDİRNEKAPı CAMİİ ve KÜLLİYESİ).

MİHRİMÂH SULTAN KÜLLİYESİ

Üsküdar'da
İskele Meydanı'nın kuzeyinde
Paşalimanı caddesi başında
inşa edilmiş
XVI. yüzyıla ait külliye.

Kanûnî Sultan Süleyman tarafından kuzi Mihrimah Sultan adına yaptırıldığı kabul edilen Külliyenin inşasına 1540'ların ilk yıllarında başlanmış, cami kitâbesine göre 954'te (1547) tamamlanmıştır. Mimar Sinan'ın mimarbaşı olduktan sonra Şeh-

Mihrimah Sultan Külliyesi – Üsküdar / İstanbul

